

Izglītība ilgtspējīgai attīstībai

Mūsdienās daudz runā par ilgtspējīgu attīstību. Arī jaunos pamatizglītības standartos iekļautas vairākas prasības, kas skolēnam jāapgūst dažādos vecumos, lai viņš izprastu ilgtspējības būtību un ikdienā atbilstoši rīkotos. Piemēram, dabaszinībās, 6. klasi beidzot, skolēnam jāizprot atkritumu pārstrādes un šķirošanas nozīmi un jāprot šķirot atkritumi, bet bioloģijā, 9. klasi beidzot, jāvērtē vides aizsardzību reglamentējošo dokumentu nozīmi un jāizprot vides aizsardzības problemātika Latvijā un pasaulē.

1987. gadā tika publicēts Brutlandes komisijas ziņojums, kurā pirmo reizi bija definēts jēdziens “ilgtspējīga attīstība” – attīstība, kura apmierina pašreizējās paaudzes vajadzības, neradot draudus nākamajām paaudzēm apmierināt to vajadzības.

Īpašu aktualitāti šis jēdziens ieguva pēc 1992. gada pasaules valstu vadītāju tikšanās Riodežaneiro, kurā 179 valstu vadītāji parakstīja vienošanos par rīcības programmu 21. gadsimtam, pazīstamu ar nosaukumu “Agenda-21”.

Ilgtspējīgai attīstībai ir daudz un dažādas definīcijas un skaidrojumi, bet īsumā tas nozīmē saimniekot patlaban tā, lai dotu iespēju nākamajām paaudzēm baudīt vismaz tos pašus labumus un iespējas, kas pieejamas mums. Tas nozīmē, ka vides, sociālie un ekonomiskie jautājumi ir savstarpēji cieši saistīti un jārisina vienoti, neatrauti viens no otra. Izglītība ilgtspējīgai attīstībai veicina tādu zināšanu, prasmju un vērtību attīstību, kas palīdz skolēniem kļūt par aktīviem, demokrātiskiem un atbildīgiem pilsoņiem, lai viņi spētu pieņemt pārdomātus lēmumus jomās, kas veicinātu sabiedrības ilgtspējīgu attīstību.*

Lielā daļā Latvijas skolu ir labas tradīcijas vides izglītības īstenošanai. Izglītības ilgtspējīgai attīstībai pamatnostādnes nav pretrunā ar vides izglītības pamatnostādņēm, bet skata tās plašākā kontekstā.

IZGLĪTĪBA ILGTSPĒJĪGAI ATTĪSTĪBAI	VIDES IZGLĪTĪBA
integrēta pieeja vides un ekosistēmu aizsardzībai, dabas resursu efektīvai izmantošanai, ekonomiskajai un sociālajai attīstībai	nodarbojas ar vides problēmām
uzskata, ka problēmas rodas no pretrunas starp cilvēka dažādajiem mērķiem vides, sociālās, kultūras un ekonomikas jomās	uzskata, ka vides problēmas rodas cilvēka darbības un tās ietekmes uz vidi rezultātā
fokusējas uz kultūru, sociālo, ekonomisko un bioloģisko daudzveidību	fokusējas uz bioloģisko daudzveidību un tās saglabāšanu

* Šeit un turpmāk izmantoti materiāli no http://www.baltic21.org/attachments/no22002_education_sector_report.pdf.

rīcības mērķis: laba dzīve mūsdienās un nākamajām paaudzēm	rīcības mērķis: laba vide
motivācija mainīt dzīvesveidu bals-tās uz personīgās dzīves pieredzi	darbības vērstas uz vides aizsardzī-bu
atbildība par cilvēku dzīves apstāk-ļiem un vides kvalitāti	atbildība par vidi
paaugstina cilvēku darbības kompe-tences, viņu spējas attīstīt morālos kritērijus, veicina sabiedrības līdz-dalību lēmumu pieņemšanā	uzsver individuālo rīcību (vides ēti-ka)
izriet no vietējā ekonomiskā, sociā-lā un ekoloģiskā konteksta un ņem vērā reģionālo, nacionālo un globālo kontekstu	vides izglītībai ir vietējs un globāls konteksts
integrēta visā mācību procesā un skolas dzīvē	integrēta atsevišķos priekšmetos, pārsvarā dabaszinību priekšmetos

Tā kā neviens no mums nezina, kāda būs dzīve nākotnes sabiedrībā, tad nav iespējams iedot gatavas receptes dzīvei, taču skolotājs var palīdzēt sko-lēniem iemācīties patstāvīgi domāt. Tas gan prasa pārvērtēt savu pieeju mā-cīšanai. Lai īstenotu izglītību ilgtspējīgai attīstībai, skolotājam nepieciešama patstāvība spriedumos, atvērta un elastīga domāšana, gatavība katru jaunu informāciju uztvert ar skaidru skatu, rūpīgi izvērtējot to, prasme atšķirt vie-dokli no faktiem, gatavība pārvērtēt savus spriedumus un neuztvert risinā-jumus kā galīgus un negrozāmus, turklāt jābūt pietiekami kompetentam, lai palīdzētu tādiem kļūt arī skolēniem.

Īstenojot izglītību ilgtspējīgai attīstībai, jāņem vērā, ka mācību procesam jābūt orientētam uz skolēnu (balstoties uz skolēna pieredzi un jautājumiem), procesiem (uzmanība jāpievērš likumsakarībām), rīcību (veidot rīcības kom-petenci), vērtēšanu (veicināt kritisko domāšanu un savas nostājas formulēša-nu), sabiedrību (iesaistīt skolēnus reālu problēmu apzināšanā un risināšanā), kā arī jāskata problēmas holistiski (iekļaujot ekonomiskos, ekoloģiskos un sociālos aspektus).

Autore Rīgas Dabaszinību skolas direktora vietniece un Latvijas Universi-tātes Pedagoģijas un psiholoģijas fakultātes pasniedzēja Daiga Kalniņa, bal-stoties uz savu pedagoģisko pieredzi, uzskata, ka temats “Iepakojums” ir piemērots, lai skolēni mācītos rīkoties ilgtspējīgi.